

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 159.922

В.І. Барко,
доктор психологічних наук, професор,
В.П. Остапович,
кандидат юридичних наук,
Л.А. Кирієнко

СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА ПІДРОЗДІЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті розкриваються теоретичні засади розробки структурної моделі професійної управлінської компетентності керівника підрозділу Національної поліції України. Розглянуто основні підходи до визначення змісту і структури професійної управлінської компетентності керівника, на основі аналізу численних наукових досліджень обґрунтовується авторський варіант зазначеної моделі. Використання такої моделі у процесі професійної підготовки керівників поліцейських підрозділів сприятиме формуванню у них належного рівня професійної управлінської компетентності.

Ключові слова: Національна поліція, професійна управлінська компетентність, компетенція, здібності, мотивація, особистість, індивідуально-психологічні якості.

В статье раскрываются теоретические подходы разработки структурной модели профессиональной управленческой компетентности руководителя подразделения Национальной полиции Украины. Рассмотрены основные подходы к определению содержания и структуры профессиональной управленческой компетентности руководителя, на основе анализа многочисленных научных исследований обосновывается авторский вариант указанной модели. Использование такой модели в процессе профессиональной подготовки руководителей полицейских подразделений будет содействовать формированию у них необходимого уровня профессиональной управленческой компетентности.

Ключевые слова: Национальная полиция, профессиональная управленческая компетентность, компетенция, способности, мотивация, личность, индивидуально-психологические качества.

Paper is devoted to the issue of making the structural models of professional managerial competence of the subdivision's head of the National Police of Ukraine. It describes the main approaches which determine the content and construction of head's professional managerial competence. The authors' version of this model is based on the analysis of numerous scientific study. Use of such model in the process of training the police subdivision's head will contribute to the formation of a necessary level of their professional management competence.

Keywords: *the National Police, professional managerial competence, competency, ability, motivation, personality, individual psychological qualities.*

В умовах реформування правоохоронних органів нашої держави особлива увага приділяється вдосконаленню професійно-управлінської компетентності керівників підрозділів поліції. Дослідники вважають, що від неї багато в чому залежить успіх діяльності поліцейських підрозділів, якість прийнятих управлінських рішень, тому принципово важливим є уточнення змісту і структури цього поняття.

Під професійно-управлінською компетентністю керівника традиційно розуміють *узагальнене особистісне утворення, що включає володіння керівником сформованими компетенціями. До компетенцій, у свою чергу, дослідники відносять необхідні керівникові знання, уміння й способи діяльності, а також розвинені професійно важливі якості та професійно-управлінський досвід, який забезпечує результативність його керівної діяльності* [1, с. 129]. Таким чином, науковці розмежовують поняття “компетентність” і “компетенція”, більшість авторів виходять із того, що компетентність – це сукупність низки компетенцій, реалізованих у діяльності [2, с. 108]. Водночас дослідники підкреслюють, що в найзагальнішому вигляді під компетенцією слід розуміти здатність людини виконувати певну діяльність відповідно до пред’явлених вимог, а компетентність визначає рівень володіння цією компетенцією (зазвичай, не однією, а декількома) [3, с. 17].

На сьогодні опубліковано чимало робіт, що описують структуру й зміст професійної компетентності фахівців у різних сферах професійної діяльності. Так, А.К. Маркова у структурі компетентності професіонала виділила чотири компоненти: спеціальний, соціальний, особистісний та індивідуальний, описавши їх як види професійної компетентності [4, с. 26]. Нею охарактеризовані й показники формування зазначених компетенцій через їхні прояви. А іншим відомим науковцем – І.О. Зимньою на основі положень, сформульованих у психології, виділено три основні групи компетентностей:

- компетентності, що стосуються самого працівника як особистості та суб’єкта життєдіяльності;
- компетентності, що стосуються взаємодії людини з іншими;
- компетентності, що належать до діяльності людини й проявляються в усіх її типах і формах [5, с. 23].

На нашу думку, концептуально цікава, найбільш логічна й теоретично обґрунтована побудова моделі професійної компетентності запропонована С.О. Хазовою, яка представляє структуру професійної компетентності у двох видах, а саме:

1) функціонально-змістовному – розглядається як сукупність компетентностей, які стосуються сфер діяльності, спілкування і поведінки, заданих щодо конкретного предмета діяльності, спілкування, поведінки; функціонально-змістовними складовими професійної компетентності у цій моделі є такі компоненти:

- загальнопрофесійний (загальнонаукові та дослідницькі компетенції);
- загальногалузевий (освітні та специфічні компетенції, які стосуються підготовки фахівців у певній галузі);
- спеціальний (педагогічні, управлінські, рекреаційні компетенції);

2) психологічному – сукупність когнітивно-інтелектуальних і діяльнісно-поведінкових компонентів. При цьому когнітивно-інтелектуальні показники включають знання, уміння, навички, показники мислення; діялісно-поведінкові показники – досвід поведінки, діяльності та спілкування [3, с. 20; 4, с. 28].

Структурна модель професійної компетентності фахівця, що описана С.О. Хазовою, наведена на рис. 1.

Рис. 1. Структурна модель професійної компетентності фахівця

На наш погляд, у моделі професійної компетентності будь-якого фахівця доцільно виокремити дві базові компетенції:

- 1) власне професійні компетенції, що включають у себе вимоги, які пред’являються до керівника відповідно до змісту та специфіки професійно-управлінської діяльності;
- 2) професійні компетенції, які охоплюють професійно-психологічні характеристики особи, тобто професійні й індивідуально-психологічні якості керівника, що забезпечують успішність його професійно-управлінської діяльності.

Умовно професійно-психологічні характеристики можливо розділити на особистісну й діяльнісну складові, що представлено на рис. 2.

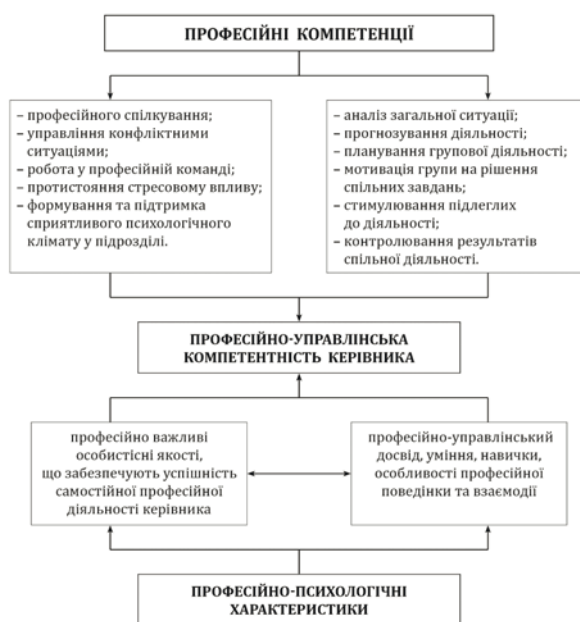

Рис. 2. Узагальнена структурна модель професійної компетентності керівника

Грунтуючись на представленій вище узагальненій моделі, у структурі професійної компетентності керівника (зокрема керівника підрозділу поліції) також доцільно виділити дві базові складові:

1) професійні компетенції, що включають професійно необхідні знання (когнітивний компонент) і професійно-управлінські здібності (функціонально-діяльнісний компонент), відповідно до пред'явлених вимог щодо змісту й специфіки професійно-управлінської діяльності керівника;

2) професійно-психологічні характеристики, які представляють професійно важливі індивідуально-психологічні якості керівника, що забезпечують успішність його професійно-управлінської діяльності. Професійно-психологічні характеристики умовно можуть бути розділені на особистісну і діяльнісну складові [6, с. 87].

Базові складові структури професійної управлінської компетентності керівника поліцейського підрозділу зображені на рис. 3.

Рис. 3. Базові складові структури професійно-управлінської компетентності керівника

Враховуючи зазначене, можна зробити висновок про те, що модель професійної управлінської компетентності керівника поліцейського підрозділу є системою професійних знань, умінь та індивідуально-психологічних якостей, що в сукупності забезпечують ефективність технологій цілеспрямованого впливу на процеси, які відбуваються в довіреній керівникові організаційній ланці й створюють необхідні умови для вирішення правоохоронних завдань.

Когнітивний компонент структури професійної управлінської компетентності керівника – це сукупність знань, які, враховуючи сферу їхнього застосування, можуть бути умовно розділені на дві групи:

– знання специфіки управлінської діяльності в поліції: особливостей організації управлінського процесу, у тому числі змісту й специфіки застосування нормативних правових актів; особливостей організації управлінського процесу в професійній діяльності керівника; функціонального змісту управлінської діяльності керівника тощо;

– знання психологічних основ управлінської діяльності керівника: мотиваційних теорій; соціально-психологічних особливостей функціонування службового колективу; стилів керівництва тощо.

Структура когнітивного компонента професійно-управлінської компетентності керівника представлена на рис. 4.

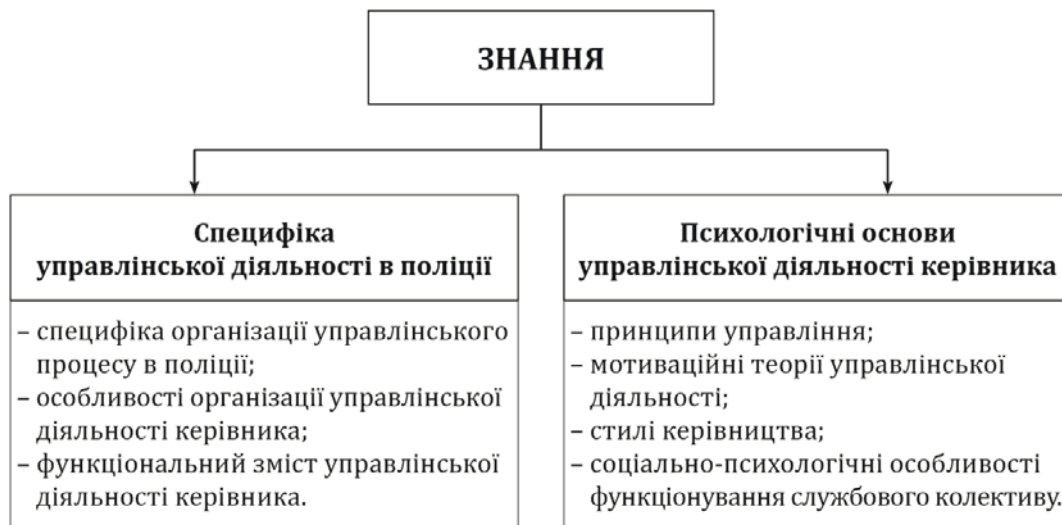

Рис. 4. Структура когнітивного компонента професійної управлінської компетентності керівника

Функціонально-діяльнісний компонент – це здібності, спрямовані на вміння керівника результативно здійснювати управлінські функції в професійній діяльності. Функціонально-діяльнісний компонент, на відміну від когнітивного, формується на основі впровадження теоретичних моделей у професійну діяльність. Очевидно, що для формування здатності результативно мотивувати підлеглих недостатньо тільки знати мотиваційні теорії, важливо вміти їх використовувати в управлінській діяльності.

Ґрунтуючись на традиційній для теорії менеджменту класифікації управлінських функцій, структура функціонально-діялісного компоненту професійної компетентності керівника включає такі здібності:

- планування групової та власної діяльності;
- організація спільної діяльності працівників;
- мотивування службового колективу на вирішення професійних завдань;
- стимулювання підлеглих до результативної діяльності;
- контролювання результатів спільної діяльності працівників поліції.

Зазначені здібності дозволяють керівникові виконувати важливі для прийняття управлінського рішення функції щодо збору й аналізу інформації про стан керованої підсистеми, вироблення і прийняття рішень, їх доведення до об'єктів управління.

Структура функціонально-діялісного компонента професійної компетентності керівника зображена на рис. 5.

З огляду на специфіку професійно-службової діяльності підрозділів поліції, пов'язану з підвищеним психоемоційним навантаженням, керівник має також вміти формувати й підтримувати сприятливий психологічний клімат у колективі.

Рис. 5. Структура функціонально-діяльнісного компонента професійної компетентності керівника

Таким чином, модель професійної управлінської компетентності керівника підрозділу поліції виступає у вигляді системи професійних знань і умінь, що забезпечують у своїй сукупності ефективність застосування технологій цілеспрямованого впливу на процеси, що відбуваються в підпорядкованій керівникові формальній організаційній ланці, створюють необхідні умови для вирішення завдань, які поставлені перед поліцейським підрозділом. На наш погляд, охарактеризована вище структура професійно-управлінської компетентності може використовуватись як орієнтир при розробці програм професійної управлінської підготовки керівників поліцейських підрозділів за відповідними напрямками і специфікою діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Евтихов О.В.* Формирование основ профессионализма и профессиональной компетентности курсантов в вузе правоохранительных органов как педагогическая проблема / О.В. Евтихов, А.Ф. Караваев // Психопедагогика в правоохранительных органах. – 2014. – № 1 (48). – С. 128–132.
2. *Невирко Д.Д.* Формирование профессионально-управленческой компетентности руководителей подразделений органов наркоконтроля / Д.Д. Невирко, О.В. Евтихов, А.В. Жильцов // Вестник Сибирского юридического института ФСКН России. – 2016. – № 1 (22). – С. 107–118.
3. *Хазова С.А.* Компетентность конкурентоспособного специалиста по физической культуре и спорту / С.А. Хазова. – М. : Академия Естествознания, 2010. – С. 15–26.
4. *Маркова А.К.* Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М. : Знание, 1996. – С. 25–36.
5. *Зимняя И.А.* Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании / И.А. Зимняя. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – С. 22–24.
6. *Евтихов О.В.* Формирование профессиональной компетентности курсантов в образовательной среде вуза правоохранительных органов : монография / О.В. Евтихов. – М. : ИНФРА-М, 2016. – 181 с.

Отримано 09.02.2017